

Fakultní základní škola Olomouc
Hálkova 4

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Osudové osmičky

Olomouc, červen 2011

Adam LAMPAR

Obsah

1	1918 – První republika	5
1.1	Idea česko-slovenské státnosti	5
1.2	Říjen 1918.....	5
1.3	Nový evropský stát	6
2	1938 – Mnichovská dohoda	7
2.1	Sudetská krize	7
2.2	Mobilizace	7
2.3	Mnichov.....	8
3	Únor 1948.....	10
3.1	Vzestup komunistického vlivu	10
3.2	Vláda Národní fronty	10
3.3	Únorové převzetí moci	10
4	1968 – Pražské jaro	11
4.1	Pražské jaro.....	11
4.2	Srpnová okupace.....	11
4.3	Cesta k normalizaci.....	12

Abstrakt

Pouze ve 20. století existoval podlouhlý státní útvar Československo. Krátkou historii tohoto státu poznamenaly snad všechny zvraty, události a historické tendence, které se na evropském kontinentu ve 20. století objevily. První světová válka, nacionalismus, nacistická expanze, stalinismus, deziluze ze sovětského systému i rozdělení Evropy železnou oponou. Osudovými se Československu staly zejména roky končící onou osmičkou, otevíraly nebo uzavíraly dějinné etapy a přinášely s sebou dalekosáhlé zvraty.

Stát měnil názvy od Republiky československé, přes Československou republiku a Československou socialistickou republiku až po Českou a Slovenskou federativní republiku. Také se velmi střídaly různé ideologie: od prvorepublikového čechoslovakismu, přes protektorátní svatováclavskou tradici, společné vládnutí všech v Národní frontě, horlivé budování socialismu s kultem osobnosti, federalismus, reálný socialismus až po návrat opět k demokracii.

Abstract

Only in the 20th century there was a state formation Czechoslovakia. A short history of this country marked by probably all twists of historical events and trends that are on the European continent in the 20th century occurred. The First World War, nationalism, Nazi expansion, Stalinism, disillusion of the Soviet system and the Iron Curtain divided Europe.

The most important events occurred in years ending with eight. The state changed name of Czechoslovak Republic, via Czechoslovakia and Czechoslovak Socialist Republic to Czech and Slovak Federative Republic.

Úvod

Velmi důležité, nebo dokonce možná nejdůležitější roky končící osmičkou, byly ve 20. století. Proto jsem ke zpracování zvolil tyto: 1918, 1938, 1948 a 1968. Od vzniku Československa po první světové válce, přes Protektorát Čechy a Morava a následném převzetí obnoveného Československa komunisty, až po Sovětskou okupaci a normalizaci.

Téma jsem si vybral proto, že mě jako jedno z mála zaujalo. Mohl by ho využít kdokoliv a tím myslím hlavně žáky 2. stupně ZŠ, kteří se ztrácejí ve 20. století, chtějí si ujasnit historii České republiky a dát si své vědomosti do souvislostí.

1 1918 – První republika

1.1 Idea česko-slovenské státnosti

Československá republika by v roce 1918 nejspíše nevznikla, kdyby o čtyři roky dříve nezačala první světová válka. Právě díky ní se zrodila idea česko-slovenské státnosti. Do první světové války žili Češi téměř čtyři století v habsburské monarchii, přestože nepatřili mezi vládnoucí národy, tak se jejich postavení stále zlepšovalo. Od roku 1873 podporovali politickou reprezentací vídeňskou vládu. Dosáhli plného uznání, získali vlastní vysoké školství, spravovali České země jako celek a těšili se i ekonomické prosperitě. Slovinci na tom byli daleko hůř, čelili snahám uherské vlády o úplné pomaďarštění. I za války pokračovaly české politické strany v tzv. pozitivní politice vůči Vídni, prakticky až do roku 1916, i přes omezení občanské svobody v důsledku války. Doufaly totiž, že po vyhrané válce jim to přinese výhody.

Pouze několik lidí soustředěných kolem T. G. Masaryka, K. Kramáře a A. Rašina už v roce 1914 rozpoznalo hrozící nebezpečí: válka bez ohledu na výsledek posilovala vliv sousedního Německa v rakousko-uherské monarchii. Už vzhledem k velkému počtu Němců na českém území (až jedna třetina všech obyvatel) se česká národní svěbytnost ocitla ve velkém existenčním ohrožení. Národní hnutí dostalo nový cíl: využít války a usilovat o vlastní státnost. Pokusit se o to jen s českými zeměmi by však nemělo smysl, byly obklopeny mocným Německem ze tří stran a velkým Uherskem z té čtvrté. Masaryk proto navrhl spojení českých zemí se Slovenskem, díky kterému by státní útvar posílený o miliony příbuzných Slováků vystoupil z nevýhodného sevření a mohl se rozvíjet jako plnohodnotný partner ostatních zemí.

Masaryk se tedy na přelomu let 1914 a 1915 odebral do emigrace, aby tam vznik nového státu prosazoval před vládami dohodových zemí (Francie, Velká Británie, Rusko, Itálie aj.). Brzy poté se k němu připojil E. Beneš a M. R. Štefánik. V únoru 1916 vznikla Československá národní rada v Paříži.

Mobilizace v roce 1914 a obrovské ztráty už na začátku války značně rozbouřily českou veřejnost. Loajalitu vystřídal nenávist ke všemu rakouskému. Následovala všeobecná mobilizace, odvedeni byli muži ve věku 18 až 54 let. Přestože měli Češi velké zastoupení v důstojnickém sboru, čeští vojáci nepatřili mezi nejspolehlivější, desetitisíce českých vojáků přecházely dobrovolně do ruského zajetí. Roku 1917 se české politické strany přizpůsobily radikalizujícím se náladám ve společnosti. Ustoupily od pozitivní politiky, využily liberalizace a uvolnění režimu a začaly požadovat státní svěbytnost pro české země a Slovensko spojené v jediný celek.

1.2 Říjen 1918

Počátkem roku 1917 se vlády hlavních dohodových mocností (Francie, Velká Británie) vyslovili pro osvobození Čechů a Slováků. Masaryk v únoru roku 1917 na ruském území, kde byl právě sesazen car a nastolen přechodný demokratický režim, vytvořil jádro československé zahraniční armády. Po nahrazení demokratické vlády bolševiky odjel Masaryk prosazovat československou státnost do USA, které právě vstoupily do války na stranu Dohody. Na jaře 1918 dosáhl v USA velkých úspěchů. Získal pro uvažovaný stát krajanské spolky Slováků (Pittsburská dohoda) a Rusínů (Filadelfská dohoda). Také navázal osobní kontakt s americkým prezidentem T. W. Wilsonem, ten se koncem června 1918 vyslovil pro svobodu Čechů a Slováků. Koncem léta 1918 začaly slábnout rakouské úřady v českých zemích, ztrácely autoritu a akceschopnost. V září 1918 byla v Praze stanovena Socialistická rada a 14. října zorganizovala generální stávkou na celém českém území a dokonce se pokusila vyhlásit Svobodnou republiku československou, avšak poněkud předčasně. Na návrh NVČS (Národní výbor česko-slovenský) musela tuto proklamaci odvolat, ale národní revoluce se již nedala zadržet.

Rakousko-Uhersko se snažilo vystoupit z války, ve snaze vyjít vstříc USA nabídl tehdejší císař Karel I. ve své proklamaci - Mým věrným národům rakouským - Čechům a Slovákům federaci. Odmítnutí tohoto návrhu Masaryk zformuloval do Washingtonské deklarace, trval na plné samostatnosti. Prezident Wilson deklaraci přijal a vyslovil se pro vznik Československa. Rakousko-Uhersko už nemělo kam ustoupit. Byla ustanovena prozatímní vláda s Masarykem jako

předsedou, Benešem jako ministrem zahraničí a Štefánikem jako ministrem obrany. Vídeň přijala podmínky příměří již 27. října 1918, do Prahy zpráva dorazila až druhý den. Během téhož dne čtyři představitelé NVČS – A. Rašín, F. Soukup, J. Stříbrný a A. Švehla – navštívili nejvyšší rakouský úřad v Praze a převzali v nich jménem Republiky československé moc. Ulice zaplnily jásající davy Pražanů. Slovenští intelektuálové se k československé státnosti přihlásili o dva dny později, 30. října v Martině. Jednání tam skončila proklamací československé státnosti, přijaté Martinskou deklarací. Společný stát se stal skutečností.

1.3 Nový evropský stát

Zástupci prozatímní vlády na schůzce v Ženevě rozhodli, že Československo se stane parlamentní demokracií, kde bude oslaben vliv církve a šlechty. Vše se začalo rychle realizovat, 13. listopadu byla přijata prozatímní ústava, NVČS se prohlásil parlamentem a jmenoval Kramářovu vládu a zvolil Masaryka prvním československým prezidentem. Nový stát uznaly všechny dohodové mocnosti a přiznaly jí dokonce status vítěze. To Československu umožňovalo klást si podmínky vůči svým budoucím sousedům, kteří patřili mezi poražené, tedy Rakousko, Německo a Maďarsko.

Představitelé německé menšiny v českém pohraničí však vznik republiky neuznali a ustanovili v pohraničních regionech čtyři malinké německé státečky. Chtěli s nimi vstoupit do uvažované federace s Rakouskem nebo případně s Německem. Československé úřady narychlo sestavily oddíly sokolů, legionářů vracejících se z Francie a z Itálie. V průběhu prosince 1918 československá armáda německy mluvící regiony v pohraničí obsadila. Občanské nepokoje tam pokračovaly v březnu 1919, československé jednotky se zbytečně uchýlily k nepřiměřenému násilí. To vše přispělo ke zvětšení česko-německého nepřátelství v Československu.

V lednu 1919 Československo vojensky převzalo kontrolu nad převážně polským Těšínskem, vybojovalo ho v tzv. sedmidenní válce s Polskem, ačkoli Polsko patřilo také mezi vítěze. Válka o tento malý, byť průmyslově významný region, ještě více rozšířila nedůvěru a nepřátelství mezi dvěma přirozenými spojenci. Daleko větším problémem byla maďarská území obývaná převážně Maďary připojená ke Slovensku, Beneš se snažil vytěžit co nejvíc z vítězné pozice Československa, ale přidal pouze k problému s Němci problém s Maďary.

Slovenská inteligence a krajanské spolky v USA vznik Československa velmi vítaly. O to více byli zklamáni státoprávním uspořádáním, již 14. listopadu 1918 parlament zrušil slovenskou vládu. Namísto ní jmenoval pouze ministra pro Slovensko. V Pittsburské a Filadelfské dohodě byla také slibována autonomie pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, ale nedočkali se jí. Nový stát si tak i v případě Slovenska vytvořil budoucí národnostní problém.

Obr. 1 Československo v roce 1920

2 1938 – Mnichovská dohoda

2.1 Sudetská krize

V letech 1934 až 1937 se v Československu po krizi opět zvyšovala zaměstnanost, rostla výroba, vývoz i životní úroveň obyvatel.

Nejzávažnější dopad krize byl v Německu. V lednu 1933 převzal politickou moc Adolf Hitler a jeho Nacionálně socialistická německá dělnická strana (NSDAP). Po nastolení diktatury byla v Německu obnovena branná povinnost a začala se budovat nová armáda wehrmacht. Německo vypovědělo všechny poválečné smlouvy, které ho svazovaly. Československo, Rakousko a Polsko se ocitly mezi nejohroženějšími zeměmi. Nejenže mělo Československo jako jediné ve střední Evropě demokracii, ale hlavně v českém pohraničí žily více jak tři miliony etnických Němců. Hitler považoval Československo za umělý výtvar, bylo jen otázkou času, než proti němu vznese územní nároky. Mezi jeho veřejně známé cíle navíc od začátku patřilo sjednocení všech Němců do jediného státu. Od začátku 30. let se československá vláda připravovala na případný vojenský útok Německa. V roce 1935 začalo budování systému pohraničních opevnění na hranicích s Německem a Maďarskem.

Beneš prolomil mezinárodní izolaci Sovětského svazu tím, že se prosadil o jeho přijetí do Společnosti národů.

Další důsledek krize se projevil v československém pohraničí a na Slovensku. Sudetoněmečtí separatisté zesílili své aktivity již v polovině 30. let a Sudetoněmecká strana (SdP) v čele s K. Henleinem se ve 30. letech stala nejsilnější parlamentní stranou. Volila ji většina českých Němců. SdP vystupovala s požadavkem územní autonomie sudetoněmecké oblasti, který byl pro českou stranu nepřijatelný. V roce 1937 SdP postupně přijímala nacismus. Po anšlusu Rakouska se v březnu 1938 plně přizpůsobila Berlínu a proměnila se ve zprostředkovatele zahraniční politiky. V dubnu 1938 SdP žádala kromě autonomie i změnu orientace na Německo a právo vyznávat nacismus. Neklid vedl v květnu 1938 Československo k vyhlášení částečné mobilizace. Z požadavků sudetoněmecké autonomie se stal mezinárodní problém, do Československa přijel lord Runciman na zprostředkovatelskou misi, ale postavil se za sudetoněmecký požadavek. Praha si už tehdy začínala uvědomovat, že zůstává ve svém úsilí čelit nacistické agresi sama.

2.2 Mobilizace

Československá vláda se na možný střet připravovala výstavbou obranných opevnění v pohraničí, do kterých byla vkládána největší naděje. V květnu 1938 začali do obranných pevností přicházet první vojáci ze zálohy.

Československá vláda se také snažila vyjednávat s SdP a řešit vzniklou krizi mírovými prostředky. Byla dokonce ochotna přistoupit na některé z požadavků SdP. Ačkoli by SdP mohla být s ústupky vlády spokojená, tak přesto každý vstřícný návrh Československa na doporučení z Berlína odmítala. Hitler si přál krizi v Československu vyhrotit a využít k rozpoutání války.

5. září 1938 československá vláda schválila tzv. čtvrtý plán, čímž byla připravena realizovat sudetoněmeckou autonomii podle původního plánu SdP. Tím zaskočila Hitlera a překazila jeho plány na další eskalaci krize, ve které by se jako hlavní viník jevila československá neústupnost. Hitler změnil taktiku a přešel k otevřenému útoku. 12. září v Norimberku už nežádal autonomii, ale rovnou připojení českého pohraničí k Německu. Francie a další západní země se od Československa odvrátily, protože nechtěly vyvolat válku kvůli jedné osamocené zemi ve střední Evropě. Hlavně Velká Británie se snažila předejít válce za jakoukoliv cenu (tzv. politika appeasementu) a britský premiér N. Chamberlaine zahájil rozhovory s Německem o řešení krize bez československé účasti. O čtyři dny později zaslala Francie a Velká Británie do Prahy diplomatickou nótu, ve které žádaly, aby republika vyhověla Hitlerovu požadavku a pohraničí s převahou Němců předala Německu. Hitler mezitím rozšířil své požadavky také o územní nároky Maďarska a Polska.

V českém pohraničí došlo k otevřenému pokusu SdP o násilné převzetí moci. Sudetoněmecké skupiny Freikorps napadly české četnické stanice a úřady. Během potyčky zahynula asi stovka československých občanů. Československá vláda následně zakázala SdP a rozhodla se zakročit proti separatistům silou. Henlein a další uprchli do Německa. Na německé straně hranic se začaly shromažďovat divize wehrmachtu a chystaly se k útoku podle plánu Fall Grün.

Československá vláda v tichosti posilovala posádky pohraničních pevností. Tlak mobilizace chtivé československé veřejnosti vyústil v generální stávkou 22. září 1938 a demonstraci před parlamentem, na které se desetitisíce mužů dožadovaly zbraní a odjezdu do pohraničí. Vláda odstoupila a byla nahrazena novým kabinetem v čele s generálem Syrovým. 23. září byla vyhlášena všeobecná mobilizace, počet mužů v armádě se zvýšil na 1 280 000. Čtyři armádní sbory zaujaly svá postavení po celém území republiky. Hitler na to zareagoval požadavkem, aby Československo vydalo své pohraničí do 1. října, jinak že vydá wehrmachtu rozkaz k pochodu na Československo.

2.3 Mnichov

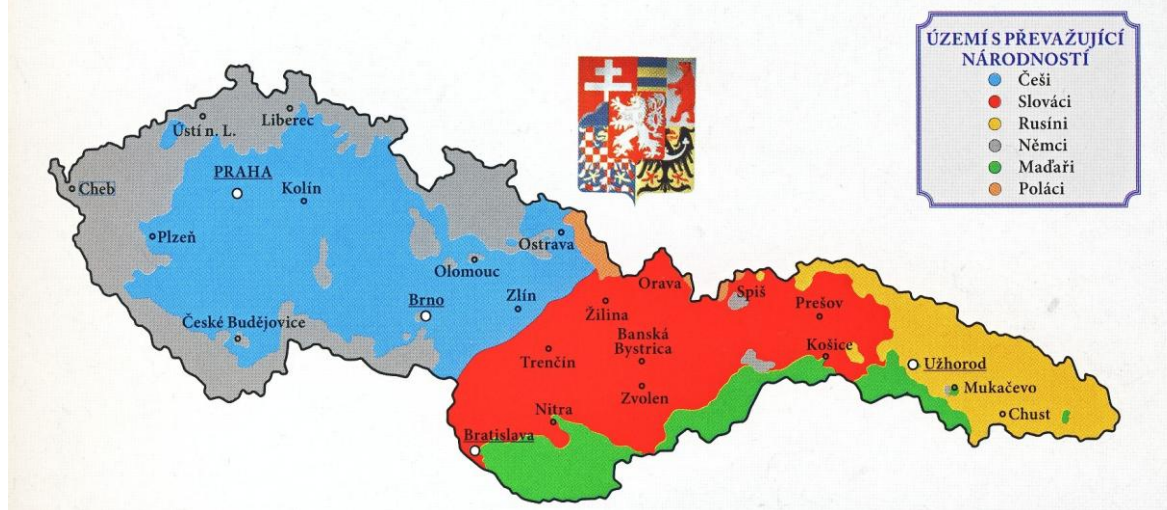
Francie a Velká Británie se snažily přimět československou stranu ke kapitulaci. Doufaly, že když obětují Československo, tak uspokojí Hitlera, který už nebude vznášet další územní požadavky. 29. září 1938 se v bavorském Mnichově sešli představitelé evropských mocností. Hitler, Chamberlain, Daladier a Mussolini (který schůzku inicioval), v noci na 30. září podepsali bez účasti Československa tzv. Mnichovskou dohodu. Pohraniční území Československa tím přičli Německu. Pokud by se Československo chtělo osamoceně bránit, tak by bylo uznáno za viníka války. Francie, Velká Británie a Itálie totiž mezinárodní smlouvou uznaly sudetoněmeckou oblast za součást Německa.

Vláda a prezident Beneš byli postaveni před nelehkou volbu. Nakonec se rozhodli podřít se podmínkám dohody. První republika přijetím Mnichova zanikla. Následovala demobilizace a obsazení českého pohraničí wehrmachtem. Když v říjnu 1938 Hitler navštívil Sudety, byl českými Němci bouřlivě vítán jako osvoboditel. V listopadu 1938 se Československo v tzv. vídeňské arbitráži muselo vzdát rozsáhlých území ve prospěch Maďarska. Také Těšínsko a další dva malé regiony muselo přenechat Polsku. Československo ztratilo třetinu území a pět milionů československých občanů se ocitlo mimo hranice.

Slovensko a Podkarpatská Rus získaly rozsáhlou autonomii, došlo k přejmenování na Československo. Beneš nemohl nadále setrvat ve funkci prezidenta, již 5. října abdikoval a opustil republiku. Stejně tak odstoupil předseda vlády Syrový. Byl zvolen nový prezident Hácha. Politické strany byly redukovány na dvě: Strana národní jednoty a Národní strana práce. Na Slovensku byl v průběhu podzimu zřízen autoritativní režim Hlinkovy slovenské lidové strany.

Hitler od prosince 1938 připravoval okupaci českého vnitrozemí. Likvidaci české státnosti završil 15. března 1939, kdy wehrmacht vstoupil do Prahy. Slovensko vyhlásilo o den dříve státní samostatnost.

NÁRODNOSTI V ČESKOSLOVENSKU V ROCE 1938

Obr. 2 Národnostní složení v roce 1938

Obr. 3 Československo po Mnichovské dohodě

Obr. 4 Území Československa od 15. března 1939

3 Únor 1948

3.1 Vzestup komunistického vlivu

KSČ (Komunistická strana Československa) vznikla už v roce 1921 a fungovala relativně nezávisle na Moskvě. Až v roce 1929 se strana přeorientovala výrazně prosovětsky a novým předsedou byl zvolen Klement Gottwald. Strana se tak proměnila v pouhý nástroj zahraniční politiky, byla přímo řízena z Moskvy. Strana byla za druhé republiky v roce 1938 zakázána. Po napadení Ruska Německem 22. června 1941 získal Sovětský svaz a jeho Rudá armáda v českém prostředí obrovské sympatie. Komunisté se plně zapojili do protinacistického domácího odboje a začali v něm brzy převažovat, především po likvidaci demokratického odboje během heydrichiády v roce 1942.

Exilový prezident Beneš považoval zapojení SSSR do války v roce 1941 za spásu (na rozdíl od Polska, Jugoslávie a Řecka). Exilové centrály v Londýně a Moskvě spolupracovaly a připravovaly budoucí společné vládnutí v obnoveném Československu. Beneš souhlasil s orientací na SSSR, po Mnichovu již nevěřil západním zemím a v prosinci 1943 podepsal osudovou československo-sovětskou dohodu o přátelství, pomoci a spolupráci. V dubnu 1945 odstoupila exilová vláda, jak Beneš slíbil a v Košicích byla ustanovena nová vláda Národní fronty Čechů a Slováků s K. Gottwaldem jako místopředsedou vlády.

3.2 Vláda Národní fronty

Do roku 1948 komunisté převzali veškerou moc v Československu. Jejich cestu k moci usnadnilo několik věcí a to velká obliba KSČ veřejností díky vítězství SSSR ve válce, souhlas demokratických politiků a v neposlední řadě i traumata spojená se zradou západních spojenců v Mnichově. Vývoj se v Československu od ostatních zemí středovýchodní Evropy lišil v tom, že v ostatních zemích byl komunismus nastolen proti vůli obyvatel a za přímé sovětské podpory. V květnu 1945 se úplně změnila státní správa, dosavadní orgány byly zrušeny a vznikly nové, což usnadnilo komunistům přístup do jejich struktury. Rozpuštěné prvorepublikové četnictvo nahradil Sbor národní bezpečnosti (SNB).

KSČ se povedlo přesvědčit obyvatele, že prosazuje jejich životní zájmy. Po odsunu tří milionů Němců zůstaly statisíce bytů a domů, komunisté prosadili, aby zkonfiskovaný majetek připadl nejchudším vrstvám. Tím si je získali u nadcházejících voleb, kde s přehledem zvítězili. Novou vládu sestavoval komunistický předák Gottwald a komunisté obsadili silové rezorty (ministerstvo vnitra V. Nosek a ministerstvo národní obrany L. Svoboda). K celkovému převzetí moci se ale komunisté neodhodlali a nadále zůstal zachován režim velmi omezené demokracie skrze Národní frontu.

3.3 Únorové převzetí moci

V létě 1947 se zhoršila mezinárodní situace, prosazování komunistických diktatur ve středovýchodní Evropě vyvolalo napětí a vyústilo ve studenou válku. Stalin dal jasně najevo, že Československo patří na východní stranu budoucí železné opony, pozval si do Moskvy československou vládní delegaci a přesvědčil ji, aby republika odmítla Marshallův plán o americké hospodářské pomoci. K čemuž záhy došlo, shodou okolností v době obrovské neúrody.

Teprve tehdy si demokratické strany začaly uvědomovat nebezpečí nastolení diktatury sovětského typu a začaly podepisovat politické dohody navzájem mezi sebou. Příliš pozdě, komunisté byli již nejsilnější stranou, měli předsedy vlády a ovládali bezpečnostní složku země. A stálo za nimi SSSR, se kterým bylo Československo vázáno smlouvou z roku 1943.

Komunisté začali zakládat prokomunistické frakce ve vedení ostatních stran. Ty se měly ujmout vedení a sladit stranu s KSČ. Počátkem února 1948 ministr vnitra Nosek vyměnil několik pražských velitelů SNB za komunisty, ale bez souhlasu vlády. Demokratické strany protestovaly, aby Nosek své rozhodnutí zrušil. To se i přes opakované výzvy a hrozbu demisí nestalo. 20. února 1948 podalo 12 nekomunistických ministrů demisi, bohužel zůstali v menšině a existenci vlády

nijak neohrozili. Gottwald tlačil na Beneše, aby demisi přijal a jmenoval nové ministry podle jím zhotoveného seznamu: ministry měli nahradit jiní, sice ze stejných stran, ale z prokomunistických frakcí. O čtyři dny později komunisté zorganizovali generální stávku na podporu přijetí demise. 25. února Beneš demisi přijal a jmenoval ministry podle komunistického seznamu.

Období omezené demokracie v Československu skončilo, nahradilo ho období otevřené komunistické diktatury. Lidovci a národní socialisté zůstali pod prokomunistickým vedením a sociální demokraté dokonce splynuli s KSČ. V květnu 1948 KSČ pozměnilo ústavu a zorganizovalo nové parlamentní volby, všechny strany byly na společné kandidátce NF. Soutěž jednotlivých stran tak byla zcela zrušena. Proti se dalo hlasovat jen bílým lístkem, který následně odevzdala jen asi desetina voličů.

4 1968 – Pražské jaro

4.1 Pražské jaro

Zasedání předsednictva ÚV KSČ (Ústřední výbor KSČ) trvalo na odstoupení A. Novotného z funkce předsedy strany. Veřejnost ho chápala jako přežívající symbol stalinismu. Po odvolání Novotného na jeho místo zvolili A. Dubčeka. Sítil tlak, aby Novotný odstoupil i z funkce prezidenta. Poprvé od roku 1948 se ve sdělovacích prostředcích objevily kritické komentáře a v průběhu února 1968 se zhroutila cenzura. 22. března Novotný odstoupil a o osm dnů později zvolilo Národní shromáždění (parlament) novým prezidentem L. Svobodu.

Na dubnovém zasedání reformisté schválili Akční program KSČ, ve kterém slibovali demokratizaci systému, demontáž policejního státu, svobodu slova, ekonomickou reformu, federalizaci státu a také zapojení nekomunistů do řízení státu. Většina lidí doufala, že bude program realizován do posledního slova, tím se stranické špičky dostaly pod obrovský společenský tlak. Intelektuálové, veřejnost i řadoví komunisté žádali skoncovat s totalitou. Během května začal nový ministr vnitra J. Pavel omezovat pravomoci Státní tajné bezpečnosti (StB). Veřejnost se dále radikalizovala, vznikl Klub angažovaných nestraníků (KAN), obnoveny byly organizace jako Sokol nebo Junák, občané obnovovali sochy Masaryka a Štefánika a v Rudém právu se dokonce objevil návrh na obnovu pluralitního systému, ve kterém by KSČ musela soupeřit s jinými politickými stranami.

Část členů KSČ se v červnu zalekla svolání mimořádného sjezdu i požadavků na omezení vlivu strany ve státě. Daleko větší zděšení nastalo v okolních komunistických státech, které se od dubna začaly připravovat na možnou vojenskou intervenci do Československa. Vznikla varšavská pětka proti Československu (SSSR, NDR, Polsko, Maďarsko a Bulharsko).

4.2 Srpnová okupace

V květnu Brežněv pozval Dubčeka do Moskvy, kde jej přesvědčoval, aby reformy ukončil. Bez úspěchu. Reformisté hodlali pokračovat, ocitli se mezi dvěma mlýnskými koly. Na jedné straně sovětský nátlak a na druhé nadšená veřejnost. Vše došlo až ke schůzce v Bratislavě, kam přijeli představitelé varšavské pětky. Jednání přinesla domnělé uklidnění, ale jak se ukázalo, každá strana pochopila závěry jinak. Brežněv doufal, že Dubček v následujících dnech reformy pozastaví. Naopak reformisté nabyli mylného dojmu, že Sověti vojensky zasahovat nechtějí, a proto se rozhodli v reformách pokračovat.

Ve stejné době vyvrcholil mocenský boj v Kremlu, když se o několik dní později hlasovalo o intervenci do Československa, prošla jen o jediný hlas, patřil Brežněvovi. Přiklonil se ke konzervativcům a svým hlasováním předurčil politiku východního bloku na dalších dvacet let.

Ve večerních hodinách 20. srpna 1968 začala invaze pěti armád zemí Varšavské smlouvy do Československa. Kolem desáté hodiny agenti sovětské KGB a českoslovenští kolaboranti StB obsadili letiště na Ruzyni. O hodinu později překročily hranice první sovětské jednotky. Ministr obrany M. Dzúr musel vydat rozkaz, aby československá armáda nekladla odpor. Sovětský velvyslanec S. Červoněnko přijel za prezidentem Svobodou na Hrad a osobně ho informoval o právě zahájené invazi, prezident slíbil, že nevydá rozkaz k obraně. V budově ÚV právě jednali o

přípravách mimořádného sjezdu a tak invazi rychle odsoudili v narychlo přijatém Provolání všemu lidu ČSSR. Plány na legalizaci vstupu cizích vojsk se tak začaly kolaborantům z řad konzervativní opozice KSČ (A. Indra a V. Biřák) okamžitě hroutit.

Sovětská tisková agentura TASS zatím vypustila do světa lež, že sovětská vojska přicházejí na oficiální žádost československých představitelů. Kolony tanků a nákladních aut obsazovaly především objekty československé armády. Vládní budovy v centru Prahy byly do rozednění obsazeny. Sídlo ÚV Sověti sevřeli do pancéřového prstence a na schodech před budovou zastřelili prvního demonstranta. Potyčky se během dne odehrávaly i v dalších městech, ten den dohromady zemřelo 58 československých občanů. Předseda KSČ A. Dubček, předseda vlády O. Černík, předseda parlamentu J. Smrkovský a tři další představitelé byli zatčeni kolaborantskou částí StB jménem Indrovy „vlády“ a odvezeni do Moskvy. Spiklenci vedení Indrou a Biřákem se i během 21. srpna pokoušeli o legalizaci invaze a sestavení kolaborantské rolnicko-dělnické vlády. Přišli i za prezidentem Svobodou, aby jim ji posvětil, ale ten je odmítl a prostory Hradu naopak poskytl k zasedání zbytku legální vlády.

Všechny státní a stranické orgány, ÚV, Národní fronta, parlament a rovněž sdělovací prostředky invazi jednoznačně odsoudily. Ministr zahraničí J. Hájek přerušil dovolenou v Jugoslávii a odletěl do New Yorku protestovat u OSN.

4.3 Cesta k normalizaci

Do 26. srpna čelila veřejnost okupaci s jednotou a odhodláním a o odchodu okupantů vůbec nepochybovala. Reformní KSČ už 22. srpna zorganizovala mimořádný 14. sjezd. SSSR bylo jasné, že do vedení nemůže dosadit loutky typu Indra a Biřák, muselo hledat jiné řešení.

Brežněv zorganizoval v Moskvě takzvané rozhovory. Dubčekovi o ostatním uneseném byl předložen k podpisu ruský protokol s řadou závažných závazků (souhlas s pobytem vojsk, obnovení cenzury, anulace 14. sjezdu aj.). Brežněv do Moskvy pozval také konzervativce a nevyhraněné politiky, na které spoléhal nejvíce: prezidenta Svobodu a místopředsedu vlády Husáka. Hlavně Svoboda Dubčeka k podpisu v následujících dnech velmi přesvědčoval. 26. srpna československá delegace předložený tajný protokol podepsala.

Když se unesení s Dubčkem v čele vrátili do Prahy, vítali je všichni jako vítěze. Sovětská vojska uvolnila obsazené budovy a stáhla se z měst. Dubček a jeho nejbližší spolupracovníci nepřestávali doufat, že se jim podaří obhájit aspoň část načatých reforem. Zanedlouho se stal pravý opak, Husák byl zvolen předsedou ÚV KSS, v září byla obnovena cenzura a zrušeny nekomunistické iniciativy. Obrodný proces skončil.

Veřejnost ovládlo rozčarování a zklamání. Hněv se neobracel pouze proti okupantům, ale i proti samotné KSČ. Desetitisíce lidí vystupovaly ze strany, dvě stě tisíc občanů emigrovalo na Západ. Novým předsedou KSČ byl zvolen Husák. Bývalí reformátoři byli veřejně zkompromitováni vynucenou spoluprací se Sověty a následně vyloučeni z ÚV a ze strany.

Nastupující normalizace přinesla československé společnosti obrovskou morální újmu. Občané se cítili zrazeni a vytratilo se i odhodlání, veřejnost už nedokázalo vyburcovat ani sebeupálení J. Palacha.

Závěr

Práce na mém tématu mě bavila. Vyhledávání informací pro závěrečnou práci byl děj překvapivě zábavný a poučný, přičemž jsem zjistil, že historie se neváže jen k učebnicím Dějepisu. Objasnil a doplnil jsem si některé věci, jenž mi předtím unikaly. Myslím, že se mi v práci povedlo dané roky zpracovat přehledně a srozumitelně.

Je zajímavé, že skutečně mnoho pro Český národ významných událostí se odehrálo v letech končících cifrou osm. Jednalo se někdy o ty dobré, někdy o ty vyloženě špatné události. Právě ve 20. století byl vznik První republiky pozitivní věcí. Kdežto ty další roky: 1938, 1948 a 1968, byly pro český národ velmi krušné.

I nadále budou roky převážně s číslem osm tak důležité? Abychom to zjistili, tak si na nejbližší roky 2018, 2028 a další budeme muset počkat.

Prohlašuji, že na celé práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem uvedl.

V Olomouci, červen 2011

podpis

Literatura

- EMMERT, F: *Osudové osmičky v našich dějinách*. Praha: Computer Press a. s., 2008
- KREJČÍŘ, J; SOJÁK, S: *Dějiny české – chronologický přehled*. Dubicko: INFOA, 1995
- AUGUSTA, P; HONZÁK, F: *Československo 1918-1938*. Praha: Albatros, 1992
- AUGUSTA, P; HONZÁK, F: *Československo 1938-1945*. Praha: Albatros, 1995
- PERNES, J: *Československo 1946-1992*. Praha: Albatros, 1997